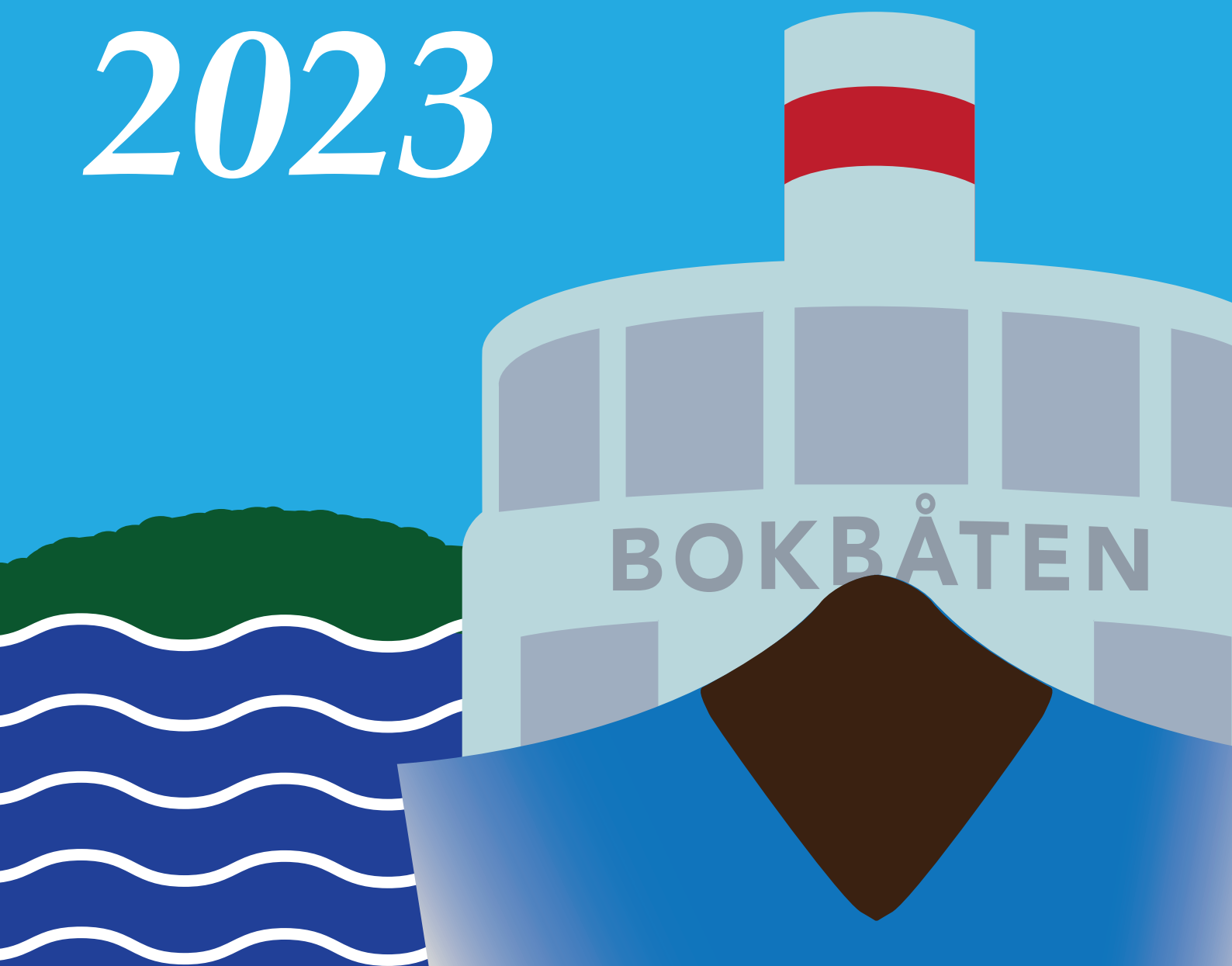

BOKBÅTEN

1953-
2023

Läs mer om
skärgårdens
flytande
bibliotek

Turlista

Arholma

Tjockö, Ångbåtsbryggan

Gräskö

Norröra

Söderöra

Örsö

Gällnö

Lådna, Karlshem

Svartsö, Skülvik

Ingmarsö södra

Husarö

Möja Ström

Norra Stavsudda

Korsö

Runmarö, Långvik

Storö Hagede (Harö)

Sandhamn

Nämdö, Sands brygga

Kymendö, Ångbåtsbryggan

Ornö, Kyrkviken

Utö, Gruvbryggan

Utö, Spränga brygga

Ornö, Björksund

Therése Björkman är samordnare på Bokbåten. Foto: Joanna Wählin.

Bokbåten 70 år

I 70 år har Bokbåten lagt till i solsken och snöstorm och skapat läslust hos unga och gamla skärgårdsbor. Vår och höst besöks 23 bryggor från Arholma i norr till Utö i söder.

– Det finns en genuin glädje hos låntagarna över att vi kommer och ger den här servicen, säger samordnaren Therése Björkman.

Under fem dagar varje vår och höst stävar Bokbåten ut i Stockholms skärgård för att erbjuda biblioteksservice till de bofasta. Verksamheten, som idag drivs av Norrtälje kommun i samarbete med Haninge, Värmdö och Österåkers kommuner och med stöd av Region Stockholm, har haft samma syfte sedan startturen i maj 1953.

25 procent av Therése Björkmans tjänst som bibliotekarie på Norrtälje stadsbibliotek läggs på Bokbåten.

– Oftast blir det snarare 200 procent veckorna innan en tur och lite lugnare övriga året, säger hon.

Det är mycket att ha koll på. Samlingen, de cirka 3 000 böckerna som annars är magasinerade i Norrtälje och som uppdateras varje år, packas ner i ett hundratal, systematiskt

märkta lådor. När det är dags förvandlas båten Rödlöga, som annars kör charterturer, på en förmiddag till ett färdigt bibliotek.

– Det är en väldig logistik, varje hylla har en siffra, i färgerna för styrbord eller babord. Vi bygger också ett litet kontor och kopplar upp datorerna mot vårt bibliotekssystem Book-IT, säger Therése Björkman.

Ankomsten en högtidsstund

Hennes tid som samordnare skuggades inledningsvis av coronapandemin.

– Det kom delvis nya låntagare, eftersom många mer eller mindre flyttat ut till sina sommarboenden. Samtidigt var det många äldre ute på öarna som inte kom, jag minns att ingen kom på Ingmarsö förutom personen som sköter ö-biblioteket.

Men nu är allt tillbaka till det vanliga. För många skärgårdsbor är Bokbåtens ankomst en verklig högtidsstund.

Bokbåten vid Karlshem, Lädna. Barbro skriver ut lånekort medan Ann-Britt Ullin, bokombud, tittar på. Foto: Ingvar Lundkvist, Stockholms läns museum 1991. Infälld bild: Brittmarie Allen i arbete på Bokbåten år 2006. Foto: Rebecca Bachmann.

– Just det här att de flesta från ön är där. Många som kommer med sina barn säger att de minns det från när de själva var små, det heliga i att få komma ombord och låna böcker, att få välja själv. Många är extremt goda läsare.

Ombord är tre i besättningen, tre bibliotekspersonal och en kocka. Efter halva tiden byts två av bibliotekarierna av, det är upplagt så att de följer med till de öar som är närmast deras hembibliotek. Det har hänt att färden blivit dramatisk, det har både varit snöstorm och gungat rejält.

– Jag har ingen erfarenhet av båtar, så jag har fått lära mig att säkra alla vagnar så de inte far i väg, säger Therése Björkman.

Planering i förväg

Kaptenen på Rödlöga, Johan Åkerman, har varit med i hela 24 år och han är inte den enda som trivs på jobbet. Bibliotekarien Brittmarie Allen har varit med i 20 år – men på båten står hon för matlagningen.

– Det behövdes en kocka och jag gillar att laga mat. Men uppdelningen är inte så strikt, ibland hjälper jag till med utlåningen när det är mycket folk, säger hon.

Planeringen inför turerna tar mycket tid i anspråk. Köket på båten är minimalt så Brittmarie förbereder flera rätter hemma och fryser in. Helst ska inget glömmas för det finns inte särskilt många ställen

att komplettera på. Oftast blir det soppa till lunch och två alternativ till middag, varav ett vegetariskt. Trots att det är sex år sedan Brittmarie gick i pension, åker hon gärna med Bokbåten ett tag till.

– Så länge jag orkar och tycker att det är kul! Det är en fantastisk verksamhet som fått fortleva genom olika besparingar och pandemin. Man känner hur uppskattat det är bland de som kommer, säger hon.

Levande skärgård

Då och då genom åren har det diskuterats om Bokbåten borde komma på besök under sommaren. Då skulle ju även sommargästerna få del av servicen, menar en del. Men Brittmarie Allen har klart för sig vilka som är den primära målgruppen, även om fritidshusägare förstås också är välkomna.

– En del av de bofasta har svårt att komma till ett bibliotek, svårt att få informationen de behöver. Det är för dem som Bokbåten finns. Och för att hålla skärgården levande under höst och vår. På sommaren är den det ändå. ■

Bokbåtsfakta

- Läntagarna har ö-kort i stället för personliga lånekort. Tanken är att böckerna ska läsas av flera personer under de månaderna som går innan Bokbåten kommer tillbaka.
- Bokbåten har en Facebooksida, där uppdaterad information delas. Sök på Bokbåten Stockholms skärgård.
- Läntagarna kan önska böcker inför turerna och bibliotekarierna gör sitt bästa för att få med önskemålen.
- Böckerna kan även lämnas tillbaka på bibliotek i de fyra kommuner som är med i samarbetet; Norrtälje, Haninge, Värmdö och Österåker.
- Under höstturen år 2022 kom 163 vuxna och 101 barn till Bokbåten. Det är en ökning gentemot 2021, då 150 vuxna och 88 barn kom under höstturen. Cirka 3 700 böcker lånas årligen ut under de båda turerna.

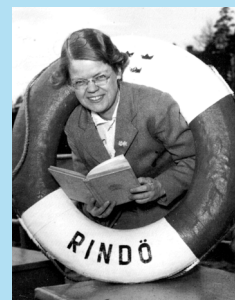

Bokbåtens historia

- 1951** Efter önskemål från öbor och bibliotekarierna görs vissa försök att köra ut böcker till öar med motorbåt. Initiativtagaren och länsbibliotekarien Elise Adelsköld på Lidingö centralbibliotek försöker få pengar till en bokbåt från Landstinget men får avslag.
- 1952** Detta år beviljas 5 000 kr till försök med en bokbåt följande år. Sökandet efter en lämplig båt, hyllor och böcker påbörjas.
- 1953** Bokbåten gör sin första tur den 5 maj. Transportbåten Rindö huserar det flytande biblioteket och färden går från Arholma till Landsort. Bokbåten väcker stor upståndelse och landshövdingen är ombord. I DN skriver Alf Henriksson:

*"Det blåser nordost över glittrande sjö,
när Kafka kommer till Ljusterö.
Gällt hörs måsarnas skri över strömming och löja,
när Schopenhauer kommer till Möja.
Och Hösterman vankar till bryggan ner,
när den tutande båten i sundet han ser.
Det kluckar så sällsamt i strandens vatten,
när en landgång läggs ut till kulturdebatten."*

- 1967** Norrtälje kommun försvinner från Bokbåtens turlista och kommer tillbaka 2005. Antalet kommuner som varit med har generellt varierat under åren.
- 1974** En särskild resa görs under högsommaren, för att sommargästerna ska få ta del av Bokbåtens verksamhet. Men antalet besökare blir inte lika många som förväntat.
- 1985** En översyn kommer fram till att Bokbåten är en viktig verksamhet som om möjligt bör byggas ut.
- 1999** Efter Rindö har Ellinor av Ekhamen och Gurli tjänstgjort som bokbåt. Detta år tar M/S Karl Johan över.
- 2003** Bokbåten firar 50 år, bland annat med en specialtur från Stockholm till Vaxholm.
- 2005** Bokbåtens existens diskuteras på höstmötet med Skärgårdens intresseföreningars kontaktorganisation (SIKO) och kallas för en "pittoresk kvarleva", som borde ge plats för annat. Bibliotekarien Annika Geuken-Lissenko svarar i tidningen Skärgården: "Nån relik känner vi oss inte som [...] Vi tycker Bokbåten behövs, de flesta öar där det finns skolor kommer mangrant, även de äldre kommer."
- 2008** Ö-biblioteken på Möja, Runmarö, Svartsö, Nämndö och Sandhamn avvecklas vilket skapar debatt. Året efter skapas en ny modell, där driften av ö-biblioteken tas över av lokala föreningar.
- 2016** Nuvarande bokbåten M/S Rödlöga axlar rollen. Hon byggdes 1951 och hette först Havsvinden innan hon fick namnet Rödlöga. Hon ägs av Angsholmen rederi AB.
- 2020** Coronapandemin gör att varturen måste ställas in med kort varsel. Hösten 2020 får 10 personer vara ombord samtidigt, våren 2021 har antalet sänkts till max fyra och alla i personalen bär munskydd.
- 2023** Bokbåten fyller 70 år!

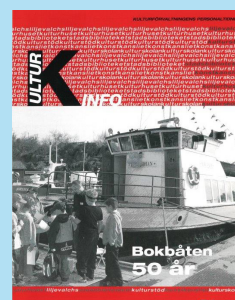
Elise Adelsköld.

Bengt Hjelmqvist, t.v. äkte med den första bokbåtsturen.

Gällnö får bokbåtbesök.

50-årsjubileet firas.

Källor: Rolf Källman, Lena Lundgren och Bruno Svensson. Ett flytande bibliotek. Stockholms läns museum, 1991.
Elise Adelsköld, Ulla Stahre och Lars G. Andersson. Boklåda bokbåten. Fyra decennier länsbibliotek i Stockholms län, 1990.
Carin Tellström. "Bokbåtens framtid ifrågasätts", i Skärgården nr 41, 2005. Text: Monika Israelsson.
Grafisk form: Torkel Edemborg. Tryckeriet i Landstingshuset, Stockholm 2023.